

KRŠĆANSKI POGLED NA SEKSUALNOST

Predbračni spolni odnosi u moralnoj perspektivi

Petar Šolić

1. Fenomen predbračnih spolnih odnosa¹

Nemoguće je znati pravo stanje s obzirom na prakticiranje predbračnih spolnih odnosa.² Razna sociološka istraživanja i statistike upućuju samo na određene tendencije koje mogu donekle pomoći pri prosuđivanju fenomena. Ako ćemo se ipak donekle držati statističkih podataka i rezultata, onda se jasno vidi da je velik postotak mladih koji prakticiraju predbračne spolne odnose. Po Kinseyevu istraživanju 90% mladića i oko 50% djevojaka prakticiraju predbračne spolne odnose. Slični rezultati su se dobili i kod istraživanja provedenim u skandinavskim zemljama, u zemljama Zapadne Evrope i drugdje. Učestalost predbračnih spolnih odnosa među mladima sve više se širi i generalizira. Zanimljiva je konstatacija da su djevojke više zabrinute i manje permisivne u tome pogledu nego mladići. Na predbračne spolne odnose tolerantnije gledaju oni koji su školovaniji i ekonomski-društveno bolje stojeći. U urbanim sredinama fenomen predbračnih spolnih odnosa mnogo je rašireniji nego u ruralnim, makar je u naše doba svugdje prisutan.

Starije osobe, osobito roditelji, redovito su zabrinuti u pogledu predbračnih spolnih odnosa. Ta se zabrinutost očituje na razne načine. Roditelji npr. traže savjete od stručnjaka (psihologa, liječnika, psihosociologa, svećenika...). Čine to ne samo usmenim putem, već i pismenim, preko specijaliziranih rubrika pojedinih revija i listova. Roditelji su više zabrinuti s obzirom na djevojke nego na mladiće, u prvom redu zbog

¹ Govorimo o predbračnim spolnim odnosima između mladića i djevojaka koji su odlučno i čvrsto usmjereni prema bračnome životu, bilo da su već zaručeni ili ne. Ne govorimo, dakle, o spolnim odnosima između dvoje mladih koji ne žive u perspektivi braka. O njima ćemo nešto reći govoreći o hedonističkim spolnim odnosima. Evo i nekoliko važnijih djela o predbračnim spolnim odnosima: F. Böckle—J. Köne, *Rapporti prematrimoniali*, Brescia, 1969; Zajedničko djelo, *La pastorale prematrimoniale*, Brescia, 1970; B. Häring, *Rapporti sessuali prematrimoniali e morale*, Francavilla al Mare 1973; D. Tetamanzi, *Rapporti prematrimoniali e morale cristiana*, Milano, 1973; M. Vidal, *I rapporti prematrimoniali*, Città di Castello, 1973; B. Schlegelberger, *Rapporti sessuali prima e fuori del matrimonio*, Roma, 1974; Zajedničko djelo, *Rapporti prematrimoniali e coscienza cristiana*, Roma, 1975; I. Fuček, *Predbračna ljubav*, Zagreb, 1975.

² Usp. M. Vidal, *I rapporti prematrimoniali*, Città di Castello, 1973, str. 10—18; P. Andreoli, *I rapporti sessuali prematrimoniali in alcune recenti indagini psicosociologiche sulla condizione giovanile*, u zajedničkom djelu *Rapporti prematrimoniali e coscienza cristiana*, Roma, 1975, str. 47—82; C. J. Snoeck, *Matrimonio e istituzionalizzazione delle relazioni sessuali*, u *Concilium* 5 (1970), str. 137—139; P. Sardi, *Rapporti prematrimoniali e norma morale*, u Zajedničkom djelu, *Valori umani e cristiani della sessualità*, Milano, 1976, str. 92—93; C. Risé, *Rapporto sul comportamento sessuale dei giovani*, Milano 1960.

eventualnih posljedica trudnoće i svega onoga što ona sobom nosi. Ta zabrinutost je vjerojatno i plod tradicionalnog morala koji je muškarcu dopuštao veću slobodu na seksualnom planu nego ženi, odnosno djevojci. Djevojka je trebala stupiti u brak kao djeвица.

Stupanje u spolne odnose prije braka mnogi mladi, osobito ako su zaručeni, smatraju normalnim ponašanjem, i ako netko ne prakticira takve odnose drži se zaostalim i nenormalnim. Možda je uzrok toj pojavi u tome što se sve više gubi smisao i spoznaja da se seksualnost autentično živi isključivo u braku, te što se sve više naglašava, u teoriji i praksi, važnost pojedinca i njegovo osobno individualno ostvarenje. U tom smislu je danas u krizi brak ili tradicionalni moral. Sve više je prisutan permisivizam i konsumizam, posebno na području seksualnosti. Naglašava se međusobna ljubav, pravo na užitak i na osobno ostvarenje, a sve manje se cijeni, dapače se negira, opravdanost institucionaliziranja ljubavno-seksualnog života, braka i obitelji.

I sama vjera ima sve manje utjecaja na ovu problematiku, osobito zato što kod mladih sve više nestaje one tradicionalne i institucionalne vjere i njezina življenja, posebno u pogledu seksualnog života.

Fenomen predbračnih spolnih odnosa kod mladih treba promatrati u širem kontekstu, tj. u kontekstu općih životnih uvjeta. Mladi su u neprestanom pokretu: spoznajnom, kulturnom, turističkom, ljubavnom, itd. Osobnost mladih se mijenja. Događa se jedan novi antropološki proces kao plod potrošačkog i permisivnog društva. Današnja je mladež na svoj način plod takvog društva, u njegovu ozračju živi. To se jako osjeća i u ponašanju i vrednovanju životnih stvarnosti.

Izloženi neprestanom bombardiranju erotskih poticaja, mladi se pitaju: Čemu zabrane na seksualnom području? Zašto bi seksualni odnos trebao biti izraz potpune i neopozive osobne odluke muškarca i žene? Zašto dvoje zaljubljenih ne smije iskazivati i živjeti međusobno ljubav i na genitalnom planu? Zašto bi bio nemoralan i nedopušten seksualni odnos u jednom prigodnom ljubavnom susretu namjerno prolaznom? Zašto se seks ne može živjeti jednostavno i kao zabava? Zar ne ovisi o partnerima koji će smisao i važnost dati seksualnom susretu i odnosu? Zašto seksualnost ograničavati institucijom, tj. brakom, i prokreativnošću? Zar život nije mnogo bogatiji od institucije? Ima li uopće ikakva smisla religiozno-crkveno sklapanje braka? Odakle društvu i Crkvi pravo da ulaze u čovjekovu intimnu sferu, osobito seksualnu? S kojim se pravom i na temelju čega može tvrditi da određena seksualna ponašanja isključuju iz kraljevstva nebeskoga? Zar Crkva nije u prevelikom zastoju u pogledu čovjekove seksualnosti? — Sve su to pitanja koja mladi danas ozbiljno postavljaju sebi i starijima i kroz koja se donekle može vidjeti njihovo nutarnje stanje i proživljavanje svega onoga što se odnosi na seksualnost i njezino življenje.

2. Motivi predbračnih spolnih odnosa

Motivi koji čine da dolazi do prakticiranja predbračnih spolnih odnosa među mladima raznolike su naravi. Navodimo ovdje shematski one koji nam se čine važnijima.³

To je u prvom redu nedovoljna ili loša seksualna informacija. Često se mladima o seksualnoj stvarnosti ništa ne govori, a ako se i govori, onda se ne govori ispravno, tako da mladi mogu odgovorno pristupiti seksualnosti. Seksualnost je za mnoge, osobito za starije osobe, još uvijek nerijetko tabu tema.

Zatim nedovoljna i neuvjerljiva motivacija u pogledu nemoralnosti predbračnih spolnih odnosa. Za mlade nisu uvjerljivi samo izvanjski motivi, kao npr. ne dopušta Crkva, društvo, grijeh je. Oni hoće duboko i uvjerljivo motiviranje nemoralnosti i nedopuštenosti spolnih odnosa prije sklapanja braka. Mnogim odgojiteljima mladih i starijim osobama nedostaje to motiviranje u smislu da se takvi odnosi protive nutarnjoj zakonitosti seksualnih moći i autentične ljubavi.

Mladima je često puta potrebna afektivna kompenzacija, odnosno afirmacija, s obzirom na obiteljsku, školsku i društvenu prazninu u tome pogledu. Nerijetko dolazi do sukoba između djece i roditelja, između mladih i društvenih struktura. Otvaraju se životu, a obitelj i društvo ih na svoj način blokiraju, i oni onda traže kompenzaciju na drugom području, osobito na afektivno-seksualnom.

Tu je i krivo nastojanje kod mladih da afirmiraju sebe kao osobe, tako da se seksualno posjeduje druge osobe. Mladić na taj način afirmira svoje »ja«, pokazuje pred drugima i pred sobom da je čovjek »uspjeha« i da je »normalan« kao mladić, odnosno muškarac.

Društveno oponašanje, tj. »svi to čine«, čest je motiv za osobe koje su psihološki nestabilne i lako se dadu pod utjecaj drugih i okoline. Opće društveno ponašanje postaje norma za osobno ponašanje. Ako se drugi tako ponašaju, zašto ne bih i ja? — tako mladi nerijetko rezoniraju.

Jak je utjecaj permisivnog i erotičkog društva na ponašanje mladih. Današnje društvo je u pogledu seksualnosti srušilo sve tabue, oslobodilo se raznih moralnih rigorizama, zabrana i ograničenja. O seksualnosti se govori slobodno, privatno i javno, glorificira se seksualna sloboda

³ Usp. D. Tettamanzi, *Rapporti prematrimoniali e morale cristiana*, Milano, 1973, str. 12—28; C. Martino, *Rapporti prematrimoniali e condizione giovanile oggi in Italia*, u zajedničkom djelu *Rapporti prematrimoniali e coscienza cristiana*, nav. dj., str. 83—122; P. Zaffi, *Gli aspetti psicologici dei rapporti prematrimoniali*, u *Rapporti prematrimoniali e coscienza cristiana*, nav. dj., str. 149—193; G. Perico, *Giovani e amore*, Milano, 1979, str. 129—132; B. Häring, *Rapporti sessuali prematrimoniali e morale*, Francavilla al Mare, 1973, str. 22—27; M. Vidal, *Morale dell'amore e della sessualità*, Perugia, 1973, str. 183—208; A. Hortelano, *Amore e matrimonio: nuove prospettive*, Città di Castello, 1973, str. 156—157; B. Strätling, *Etica ed educazione sessuale*, Francavilla al Mare, 1973, str. 87—102; G. Campanini, *I giovani di oggi di fronte al matrimonio*, u zajedničkom djelu *La pastorale prematrimoniale*, Brescia, 1970, str. 9—54.

i ponašanje. Sve je to pogodan teren za bujanje erotizma putem tiska, kina, radija, TV, plakata, itd. Permisivno društvo čini da mladi sve više gube smisao i osjećaj za prave vrednote. Tehnološki napredak, blagostanje i potrošački duh nose sobom sve veću potrebu i težnju za komoditetom, za uživanjem, bez žrtve i odricanja, svega onoga što se želi, želju za užitkom i zadovoljenjem bez razmišljanja i pitanja da li što šteti osobnom razvoju, budućem životu i drugima. Materijalno blagostanje čini da čovjek, osobito mladi, zapušta moralnu dimenziju života.

U naše je vrijeme došlo do pomicanja dobi sklapanja braka i produženo je vrijeme zaruka. Nekada su zaruke trajale kratko prije vjenčanja, a danas su postale životno stanje. Nekada je prijelaz iz djetinjstva u zrelu dob bio nagao i brz, a danas je to drukčije, osobito kod nekih kategorija ljudi, zbog studija, zaposlenja, itd. Stoga se danas povećava razlika između »seksualne« zrelosti i »društvene« zrelosti. Današnja potreba da mladić i djevojka postignu određenu profesiju, da se ekonomski i društveno stabiliziraju i stanu na »vlastite noge«, kao i sve veća svijest o bračnim i obiteljskim dužnostima čine da se vrijeme ženidbe pomiče i da se vremenski duže živi stanje zaručništva. To stvara pogodnu klimu i za predbračne odnose.

Današnji je čovjek nadvladao tradicionalne strahove u području seksualnih odnosa. U prošlosti se često uzdržavalo zbog bojazni od zaraznih bolesti i štetnosti za zdravlje. Osim toga, bio je prisutan strah da dođe do trudnoće. Danas je medicina uklonila onaj prvi strah, a drugi se rješava pomoću kontraceptivnih sredstava, osobito pilule. K tome, današnji mentalitet je mnogo tolerantniji prema djevojci-majci, a i prema pobačaju, u slučaju neželjene trudnoće.

U svijetu koji naglašava potpunu autonomiju i neovisnost o Bogu, i seksualnost je sekularizirana. Zamagljuje se ili se potpuno niječe religiozna dimenzija seksualnosti, njezina povezanost s Bogom; tvrdi se da je ona čista antropološka stvarnost, da čovjek njome u potpunosti slobodno raspolaze i gospodari, bez ikakve ovisnosti o Bogu; više je u službi osobe pojedinca nego ljudske vrste.

Kod mladih je umanjena svijest o vrijednosti slavljenja sakramenta ženidbe. Često im nije jasno zašto međusobnu ljubav podvrgavati crkvenom obredu, pa je zato sam obred za njih puka formalnost i samo izvanjski-običajni čin. Nedostaje im prava spoznaja o povezanosti božanske i ljudske stvarnosti, o povezanosti milosti i seksualnosti. A ako je ženidba samo puka formalnost, onda su predbračni spolni odnosi sasvim normalni.

Na djelu je u velikoj mjeri odvajanje plodnosti od ljubavi, odvajanje prokreativnog od unitivnog značenja ljudske seksualnosti. Predbračni spolni odnosi se shvaćaju kao izražavanje ili potenciranje zaručničke ljubavi, a eventualna mogućnost prokreacije se sprečava kontraceptivnim sredstvima. Ovaj razlog je plod personalističkog pristupanja seksualnosti, koji vodi računa samo o međusobnoj nakani i ljubavi dvoje mladih, a ne i o objektivnim zakonitostima i zahtjevima ljubavi i seksualnosti.

Seksualnost se tako privatizira, ne priznaju se ili odbijaju njezine objektivne karakteristike, njezina »institucionaliziranost« u braku. Živi se kao privatna stvar u dvoje, kao osjećajna, antiinstitucionalna i anti-juridička stvarnost. Naglašava se pravo na seksualni užitak, i to kao jedno od temeljnih prava svake osobe, oženjene ili neoženjene. To je ludičko; uživalačko poimanje seksualnosti, tako da je netko definirao seksualnost kao »najvažniji i najspasonosniji sport prakticiran od ljudske vrste«.

Ima danas dosta knjiga i autora koji zastupaju dopuštenost, normalnost, čak i potrebu predbračnih spolnih odnosa. Naglašavaju u tome smislu osobnu slobodu, pravo na seksualni užitak kao sastavni dio dobrog razvoja i sazrijevanja osobe, autonomiju čovjeka i njegove seksualnosti kao i mnoge druge razloge tome u prilog.

Čovjekova seksualnost je, uostalom, narušena istočnim grijehom, koji je, kao i na svakom drugom području čovjekova života, ostavio i na području njegove seksualnosti svoje negativne posljedice. Seksualnost je poremećena, buni se protiv čovjekove volje, protiv normi i zakona. I to je jedan od motiva za predbračne spolne odnose oduvijek prisutan kod svih ljudi.

Spolni nagon je jedan od najjačih nagona u čovjeku. A on je osobito jak u mladenačkoj dobi i kao takav potencira predbračne spolne odnose među mladima. Sv. Augustin reče da je između svih borbi koje kršćani vode najteža borba za čistoću; ta borba je svakidašnja, a pobjeda je rijetka.

3. Predbračni spolni odnosi u svjetlu Svetoga pisma

Za moralno vrednovanje predbračnih spolnih odnosa vrlo je važno znati što Biblija uči o tome predmetu.⁴

Obično se navodi šesta zapovijed Dekaloga: »Ne učini preljuba« (Izl 20, 14), kao tekst za potvrdu nemoralnosti i nedopuštenosti predbračnih spolnih odnosa. Makar se ovaj tekst odnosi izričito na osobe koje su već u braku, ne smije se shvatiti tako preusko, već u širem značenju, po kojem on uključuje i zabranu predbračnih spolnih odnosa. Ako ga ne bismo ovako shvatili, onda bi, slijedeći istu logiku, peta Božja zapovijed dopuštala npr. sva maltretiranja drugoga, a zabranjivala samo ubojstvo. Pravi smisao ovoga teksta ne zabranjuje samo bračnu nevjernost, nego svaki čin koji narušava krepost čistoće koju Bog zahtijeva od svake osobe prema njezinu životnom stanju.

⁴ B. Schlegelberger, *Rapporti sessuali prima e fuori del matrimonio*, Roma, 1974, str. 19—32; usp. D. Tettamanzi, *Rapporti prematrimoniali e morale cristiana*, nav. dj., str. 31—54; B. Maggioni, *Rapporti prematrimoniali: riflessioni bibliche*, u zajedničkom djelu *Rapporti prematrimoniali e coscienza cristiana*, nav. dj., str. 235—257; A. Humbert, *Les péchés de sexualité dans le Nouveau Testament*, u *Studia moralia* 8 (1970), str. 149—183.

Ponovljeni zakon (22, 13—29) izrazito naglašava vrijednost djevičanstva; i vrlo je zahtjevan u svojim naredbama; jednako tako i knjiga Izlaska (22, 15—16). Grešni gubitak djevičanstva nosio je u Starom zavjetu sobom izričitu kaznu, dapače i kamenovanje ako je djevojka već bila zaručena, odnosno gubitak časti ako nije bila zaručena. Manjak djevičanstva, odnosno povreda djevičanstva smatrala se grijehom, što je jasno iz činjenice da se zbog te povrede prestupnik trebao kazniti: kamenovanjem, odnosno plaćanjem određene svote ocu djevojke za obeščašćenje i sklapanjem braka s tom djevojkom. Biblijski tekstovi osuđuju spolne odnose bilo zaručene djevojke s muškarcem koji nije njezin zaručnik, bilo slobodne djevojke. U prvom slučaju ne može se govoriti toliko o predbračnim odnosima koliko o nevjeri, budući da se kod Židova zaručništvo smatralo prvom fazom braka. U drugom slučaju, u knjizi Izlaska, govori se o predbračnim spolnim odnosima općenito, a ne između zaručnika kako to stanje mi danas shvaćamo.

U Novom zavjetu, u Matejevu evanđelju, nalazimo zapisane Isusove riječi: »Čuli ste da je rečeno: Ne čini preljuba. A ja vam kažem: Tko god s požudom pogleda ženu, već je s njome učinio preljub u srcu« (Mt 5, 27—28). S ovim riječima Isus potvrđuje i usavršava starozavjetnu nauku o ovom predmetu. On zahtijeva ne samo dobro i moralno izvanjsko ponašanje, već i nutarnje, zahtijeva čistoću srca. Budući da se upotrebljava riječ »žena«, onda to može, po nekim tumačima Svetog pisma imati i šire značenje od bračne nevjernosti, dakle, odnositi se i na predbračne odnose. Na drugom mjestu u istom evanđelju, kada se govori o pravu muža da otpusti ženu, upotrebljava se riječ porneia: »Također je rečeno: Tko otpusti svoju ženu, neka joj da otpusni list! A ja vam kažem: Svaki onaj koji otpusti svoju ženu — osim zbog bludništva (porneia) — navodi je na preljub, i koji se oženi takvom otpuštenicom, čini preljub« (Mt 5, 31—32; usp. Mt 19, 9). Prema nekim egzegetama te tekstove treba tumačiti tako da se djevičanstvo zahtijevalo za sklapanje braka kao *conditio sine qua non*. Prema ovome tumačenju termin porneia označavao bi nemoralno ponašanje djevojke prije sklapanja braka, ponašanje koje bi davalo čovjeku pravo da je otpusti kada to dozna.

Sv. Pavao na više mjesta izričito osuđuje svako spolno općenje izvan braka (usp. 1 Sol 4, 3—8; 1 Kor 5, 11; 6, 9—10; Gal 5, 19—21; Ef 5, 1—5; Kol 3, 5; 2 Kor 12, 21). On strogo osuđuje bludnost i svaku vrstu nečistoće. U tome smislu sigurno osuđuje kao nemoralne i prebračne spolne odnose. Ali ipak nije sasvim jasan pojam porneia (bludnost) i nadasve, da li se on odnosi i na predbračne spolne odnose među zaručnicima. Egzegete se tu ne slažu. Sigurno je da se tom riječju osuđuju seksualni odnosi bez ljubavi, osobito s prostitutkom. Makar se sa sigurnošću ne može tvrditi da se pojmom porneia ne mogu tako lako i jednostavno osuditi predbračni spolni odnosi, očito je iz Pavlovih poslanica da seksualnost treba živjeti uredno, sveto i s poštovanjem. Jednom riječju, ako Pavao toliko inzistira na potrebi i vrijednosti kreposti čistoće, onda je očito da u tome kontekstu i svjetlu osuđuje i predbračne spolne odnose kao nemoralne i nedopuštene.

Budući da je teško dokazati nedopuštenost predbračnih spolnih odnosa ukazivanjem na pojedine biblijske tekstove, potrebno je pokušati vidjeti

što objavljena nauka o tome predmetu uči iznoseći temeljne istine o čovjekovu životu i ponašanju. Temeljne su npr. biblijske istine vjera u Boga, ljubav prema Bogu i bližnjemu, nasljedovanje Krista, poučljivost Duhu Svetom, potreba obraćenja, prihvaćanje Kraljevstva Božjega, čovjekova eshatološka usmjerenost, itd.

Među temeljne biblijske istine čovjekova života i ponašanja spada također i zakoniti brak kao jedino mjesto za seksualnu ljubav sa svojim uniktivnim i prokreativnim značenjem. Analizirajući dobro sve izraze u NZ koji se odnose na seksualni život, očito je da se osuđuju svi seksualni odnosi izvan zakonitoga braka. Samo u zakonitom braku seksualna aktivnost se živi moralno, dok je izvan zakonitoga braka nemoralna; zato se treba čuvati bludnosti i svake nečistoće (usp. 1 Kor 6, 13—20). Ukratko, iz sveukupnosti biblijskih tekstova jasno proizlazi da predbračni život treba biti življen u djevičanstvu i čistoći (usp. Izl 22, 15 sl; Pnz 22, 14—20; 2 Sam 13, 2—18; Sirah 7,23—25; 42, 9—13; itd.).

4. Crkvena nauka o predbračnim spolnim odnosima

Kršćanska tradicija, istočna i zapadna, neprestano je tvrdila da je seksualno sjedinjenje dopušteno samo u braku, i prema tome uvijek je odbacivala kao nemoralno svako seksualno sjedinjenje ostvareno između dvije osobe izvan braka.⁵ Ovu tezu potvrđuje ispovijedna praksa rane Crkve, koja bludnost ubraja među prve i najteže grijeha. Ova tvrdnja ima kao svoju bitnu motivaciju nužnu povezanost između seksualnosti, rekreacije i odgoja djece. Drugim riječima, seksualnost je usmjerena prema djeci koju treba dobro odgojiti, a to je moguće samo u braku kao stabilnoj životnoj zajednici između muža i žene (Augustin, Toma, Alfonz De Liguori i drugi).

Kada nastaje brak? U prvim stoljećima Crkve kršćanski brak je nastajao istodobno s civilnim sklapanjem braka. U naknadnom teološkom razmišljanju poznate su dvije teorije: ona utemeljena na rimskom pravu po kojoj privola čini brak (consensus — Pietro Lombardo) i ona germanska po kojoj seksualno sjedinjenje čini brak (copula carnalis — Gracian). Problem će riješiti papa Aleksandar III. (1159—1181) tvrdnjom da međusobna privola stvara brak, dok mu seksualno sjedinjenje daje apsolutnu nerazrješivost.

U ovom kontekstu treba imati na pameti i proširenost tajnih brakova u srednjem vijeku, koji su se pokazali vrlo štetnima za društveni život. Crkva ih osuđuje, ali ih tretira valjanima. Tek će Tridentinski sabor proglasiti takve brakove ne samo štetnima i nedopuštenima, već i nevaljanima. Dekret *Tametsi* Tridentinskog sabora (DS 1813—1816) traži za

⁵ Usp. D. Tettamanzi, *Rapporti prematrimoniali e morale cristiana*, nav. dj., str. 55—91; Isti, *I rapporti prematrimoniali nella tradizione cristiana*, u zajedničkom djelu *Rapporti prematrimoniali e coscienza cristiana*, nav. dj., str. 259—310; M. Vidal, nav. dj., str. 30—66; B. Schlegelberger, nav. dj., str. 33—40; H. Crouzel, *Il matrimonio dei cristiani nei primi secoli della chiesa*, u *La Rivista del Clero Italiano* 54 (1973), str. 342—350.

valjanost braka da bude sklopljen pred zakonitim svećenikom i barem dvama svjedocima. U svjetlu svega rečenoga, jako je problematično govoriti o predbračnim spolnim odnosima, osobito među zaručnicima, prije Tridentinskog sabora, budući da nije baš potpuno jasna crkvena nauka kada nastaje brak.

Prije Tridentinskog sabora (1545—1563 — dekret *Tametsi*) crkveni oci, teolozi i pastoralni svećenici u svome naučavanju i propovijedanju neprestano su naglašavali vrijednost i potrebu mladenačke čistoće i njezinu najužu povezanost s budućim bračnim životom. Mladenačka čistoća je garancija za dobar i uspješan budući bračni život, osobito za bračnu vjernost i dobru bračnu ljubav, pa se ona traži i od zaručnika. Dapače, traži se od mladenaca da se uzdržavaju od spolnih odnosa jedan ili više dana nakon sklapanja braka kao znak poštivanja svetosti sakramenta braka (sv. Ambrozije, sv. Ivan Krizostom, sv. Bazilije i drugi).

Poslije Tridentinskog sabora moralisti se bave ne samo problematikom bračnoga života, nego i problematikom zaručničkoga života. Oni se pitaju što je dopušteno, odnosno nedopušteno zaručnicima, osobito pod vidom seksualnoga užitka. Među tim teolozima osobito se ističu oni koji su malo »otvoreniji« i koji zaručnicima dopuštaju barem kao mali grijeh ono što je za druge teški grijeh, i takve postupke (poljupci, zagrljaji, milovanja...) nazivaju početnim sjeđinjenjem, »copulae inchoatio« (Sanchez, Gaetano, Navarro, De Moya i drugi). Makar doba zaruka tretiraju kao početak braka (inchoatio matrimonii), ni ovi moralisti nikada ne dopuštaju kao moralne predbračne spolne odnose među zaručnicima.

Katolička moralna teologija uvijek je jednodušno osuđivala kao nemoralne spolne odnose izvan braka. To stajalište potvrđuje cijela kršćanska tradicija. Motivi za tu osudu su različiti. Svi autori se pozivaju na Sv. pismo i na crkveno učiteljstvo. K tome se navode još i drugi motivi: nema se garancije za dobar odgoj djece, predbračni spolni odnosi često ne vode u brak, njima je minirana osoba, obitelj i društvo, štetni su za zdravlje, itd.

U prošlosti su se interventni crkvenoga učiteljstva odnosili o ovom predmetu prvenstveno na bludnost, tvrdeći da je potpuni spolni odnos između dvije slobodne osobe teški grijeh. Tako Lionski koncil (1245) kaže: »S obzirom na bludnost između osoba koje nisu u braku (solutus cum soluta) nema nikakve sumnje da je teški grijeh, budući da Apostol tvrdi da ni bludnici ni preljubnici neće u kraljevstvo nebesko (usp. 1 Kor 6, 9 sl.)« (DS 835). U ovome duhu su bili i interventni koncila u Vienni (1312), pape Pija II. (1459), Aleksandra VII. (1665), Inocenta XI. (1679).

Noviji interventni crkvenoga učiteljstva usmjereni su više na pripremu mladih za brak. U ovome kontekstu se osuđuju predbračni spolni odnosi u smislu da se osuđuje slobodna ljubav i brak na pokus, odnosno mladima se preporučuje mladenačka čistoća, uključujući i zaručnike. Tako Pio XI. u enciklici *Casti Connubii* (31. XII. 1930.) kaže da se seksualna

aktivnost moralno živi isključivo u braku. Pio XII. je u više navrata govorio o mladenačkoj čistoći (1944, 1953.), zahtjevajući je kao preduvjet za dobar i uspješan bračni život.

Drugi vatikanski sabor vrlo kratko i usputno se osvrće na tematiku zaručništva i predbračnih spolnih odnosa: »Božja riječ poziva više puta zaručnike i supruge da hrane i njeguju čistom ljubavlju zaruke, a nerazdijeljenom i pročišćenom ljubavlju brak.« »Mladež treba na vrijeme i na prikladan način poučiti — i to najbolje u krugu same obitelji — o dostojanstvu bračne ljubavi, njezinoj zadaći i njezinu izražavanju; tako odgojeni u čistoći moći će u svoje vrijeme nakon čestitih zaruka poći na vjenčanje« (GS 49).

U pogledu predbračnih spolnih odnosa iznijeli su svoj sud i biskupi pojedinih naroda. Svi oni osuđuju predbračne spolne odnose kao nemoralne i nedopuštene, motivirajući svoje tvrdnje na tome da je potpuna seksualna aktivnost dopuštena isključivo u braku. Takve su stavove zauzeli njemački biskupi (1964), austrijski (1967), skandinavski (1968), talijanski (1969), francuski (1970), švicarski (1972) i njemački po drugi put (1973). U istom su duhu više puta intervenirali i pojedini biskupi. O kršćanskom braku, te o pripremi i brizi za kršćanski brak i obitelj progovorili su i biskupi splitske metropolije u svojim uskršnim poslanicama 1979. i 1980. godine.

Najjasniji i najnoviji intervent crkvenog učiteljstva s obzirom na predbračne spolne odnose jest svakako izjava Kongregacije za nauk vjere o nekim pitanjima seksualne etike *Persona humana* od 29. XII. 1975. Govoreći o nedopuštenosti predbračnih spolnih odnosa, izjava navodi kao temeljni razlog da se svaki spolni čin treba ostvariti jedino u braku. Poimanje po kojemu bi spolni odnosi bili dopušteni prije braka »u suprotnosti je s kršćanskim naučavanjem prema kojem se bilo koji čin ljudske spolnosti može obavljati samo unutar braka. Koliko god bila čvrsta odluka onih što se preuranjeno upuštaju u takve odnose, ipak je istina da oni nipošto nisu kadri u punoj iskrenosti i vjernosti osigurati međusobni odnos muškarca i žene, a još manje mogu ga zaštititi od pristrane površnosti i hirova. Isus Krist htio je, međutim, da ta sprega bude postojana i on ju je ponovno uspostavio u njenu prvotnu stanju koji se temelji na razlici spolova... Ženidbom se, naime, ljubav bračnih drugova ukorijenjuje u neopozivu ljubav kojom Krist ljubi Crkvu, dok tjelesno sjedinjenje u bestidnosti kalja hram Duha Svetoga, kojim je kršćanin postao. Stoga tjelesno sjedinjenje nije zakonito ako između muškarca i žene nije sklopljena definitivna zajednica života« (PH 7).

5. Kršćanski pogled na seksualnost

Da bismo mogli što bolje shvatiti nemoralnost i nedopuštenost predbračnih spolnih odnosa, potrebno je ukratko vidjeti kako kršćanstvo gleda na ljudsku seksualnost. Prisjetit ćemo se ukratko značenja, vrijed-

nosti i svrhe ljudske seksualnosti i s njome najuže povezane ljubavi i kreposti čistoće.⁶

Seksualnost ne zahvaća samo fizičko-tjelesnu dimenziju osobe, samo genitalnost; ona zahvaća i psihološko-afektivnu i duhovnu dimenziju osobe. Seksualnost prožimlje tijelo, osjeća je i dušu. Tako je seksualnost stvarnost koja zahvaća cijelu osobu, čovjek je bitno seksualno biće. Seksualnost je snaga koja obuhvaća, utječe i uvjetuje svaki čin osobe u svakom životnom razdoblju, ne dolazi do izražaja samo u određenom trenutku i na određenom životnom području, već predstavlja bit i središte koje označuje globalnost ljudskog života. *Persona humana* kaže da ljudska osoba upravo od seksualnosti dobiva svoje karakteristike na biološkom, psihološkom i duhovnom planu, čini je muškarcem ili ženom, uvjetujući u velikoj mjeri razvoj osobe prema zrelosti i njezino uklapanje u društvo (usp. PH 1). U ovome smislu seksualnost je dinamizam koji pomaže rast osobe, ona je sredstvo i način kako čovjek sve više postaje osobom. Nije, dakle, samo bitni sastavni dio osobe, već i bitna komponenta koja čini da osoba postaje sve više osobom.

Seksualnost je u službi odnosa i zajedništva među osobama. Čovjek je bitno osobno-individualno biće, ali je jednako tako i biće odnosa, zajedništva, društveno biće. Pozvan je po svojoj naravi živjeti odnos, dijalog, zajedništvo s drugima. Seksualnost, koja tako duboko karakterizira osobu da se preko nje najbolje očituje razlika između muškarca i žene, ujedno je i stvarnost koja je temelj odnosa, zajedništva i međusobnog upotpunjavanja muškarca i žene. Bitni je čovjekov poziv da iziđe iz sebe i da stupi u odnose s drugima, i u tome je seksualnost temeljni element. Ona čini da osoba iziđe iz sebe, da se ostvaruje u ljubavi, da nadvladava egocentrizam, da gradi zajedništvo s drugima. Stoga seksualnost ne smije blokirati i remetiti odnose s drugima, već ih na sebi svojstven način promicati. Ona je integrativni faktor ljudske osobe i njezina poziva da ostvari zajedništvo s drugima.

Prvi odnos i zajedništvo kojem je ljudska seksualnost usmjerena jest bračno zajedništvo koje se ostvaruje između jednog muškarca i jedne žene, koji se jedno drugome međusobno daju u potpunosti i definitivno. Ovdje je riječ ne o bilo kojem zajedništvu, već o potpunom i definitivnom. To je upravo zahtjev same seksualnosti koja zahvaća cijelu osobu, u tijelu, osjećajima i duši. Dakle, kao takva ona nužno čini da međusobno darivanje bračnih drugova zahvaća svu njihovu osobnost sa svim vrijednostima i idealima i stapa ih u potpuno zajedništvo. A ovo potpuno darivanje osobe osobi nosi sa sobom nužno definitivno i neraskidivo zajedništvo koje osigurava brak. Ovdje nema povratka natrag.

⁶ B. Häring, *Sessualità*, u *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, Roma, 1973, str. 922—934; G. Piana, *Orientamenti di etica sessuale*, u zajedničkom djelu *Diakonia — Etica della persona*, Brescia, 1983, str. 269—323; T. Goffi, *Etica sessuale cristiana*, Bologna, 1972, str. 43—63; N. De Martini, *Personalità e sesso*, Roma, 1974, str. 71—122; I. Fuček, *Predbračna ljubav*, Zagreb, 1975, str. 17—21; usp. D. Tettamanzi, *Rapporti prematrimoniali e morale cristiana*, nav. dj., str. 92—105; zajedničko djelo *La sessualità umana*, Brescia, 1978, str. 61—65; A. Valsecchi, *Nuove vie dell'etica sessuale*, Brescia, 1972, str. 38—87; J. Gründel, *Temî attuali di teologia morale*, Roma, 1974, str. 7—118.

Bračno zajedništvo utemeljeno na potpunom i neopozivom seksualnom darivanju usmjereno je prema širem zajedništvu, prema obitelji. Supruzi su usmjereni da postanu roditelji, da rađaju djecu i tako stvaraju obiteljsko zajedništvo. Stoga je seksualnost bitno u službi života. »Brak i bračna ljubav su po svojoj naravi usmjereni prema rađanju i odgoju potomstva. Djeca su, bez sumnje, najdragocjeniji dar braka i uvelike pridonose dobru samih roditelja. Sam Bog, koji je rekao: 'nije dobro da čovjek bude sam' (Post 2, 18) i koji je čovjeka od početka stvorio kao muško i žensko (Mt 19,4), htio mu je udijeliti neko posebno sudionništvo u svome stvarateljskom djelu: on je blagoslovio muža i ženu i rekao im: 'Rastite i množite se' (Post 1, 28). Prema tome, pravo njegovanje bračne ljubavi kao i sva narav obiteljskog života što otuda proizlazi — ne zanemariviše ostale svrhe braka — idu za tim da supruge učine odlučno spremnima da surađuju s ljubavlju Stvoritelja i Spasitelja, koji po njima iz dana u dan umnožava i obogaćuje svoju obitelj« (GS 50). Tako je prokreacija bitni zahtjev ispravno življene ljudske seksualnosti, prokreacija koja će biti ljudska, razumska, odgovorna, kršćanska. Kada supružnički život ne bi bio otvoren prokreaciji, i prema tome obitelji, onda bi seksualnost bila sredstvo egoističkog življenja u dvoje.

Budući da je ljudska osoba u svojoj naravi društvena i kao takva bitno prožeta seksualnošću, odnosno seksualnost je temelj te društvenosti, onda treba ustvrditi da seksualnost ima i svoju društvenu vrijednost i značenje. Konkretnije, to znači da su brak i obitelj, s kojima je seksualnost najuže povezana, u nužnom odnosu s društvom. I zaista bračna zajednica je nešto novoga u kontekstu društva. To nisu samo jedan čovjek i jedna žena, već nova stvarnost sa svojim pravima i dužnostima, i dosljedno tome stvara se i novi odnos između braka i društva. To isto vrijedi i za obitelj, koja također ima svoja meotudiva prava i dužnosti i koja je kao takva nova stvarnost u društvu te i društvo s time treba računati. Tako po svojoj naravi i bračna i obiteljska zajednica nose sobom zahtjev da budu društveno javno priznate i tretirane. Društvo treba i brak i obitelj priznati, štiti, pomagati, promicati. U ovome smislu ljudska seksualnost, upravo zbog svoje bračne i obiteljske usmjerenosti, *ex sua natura*, ne može se tretirati i živjeti kao neka privatna stvar, već kao društvena stvarnost kako smo upravo rekli.

Ljudska seksualnost ima i svoje religiozno značenje. I to zbog višestrukih motiva: od Boga je, jer je Bog stvorio čovjeka kao seksualno biće, Bog ju je učinio sredstvom i načinom za ostvarivanje ljudskog zajedništva. Krist ju je u sakramentu braka tako posvetio da je ona sredstvom spasenja ako se uredno živi, itd.

Baš zato što je bitno povezana s osobnošću, seksualnost je dinamička, a ne statička stvarnost. A dinamički princip i temelj seksualnosti je ljubav, jer je ljubav dinamički temelj osobe. Potrebno je, međutim, dobro razjasniti kako kršćanstvo shvaća ljudsku ljubav; inače se veoma lako dolazi do krivih shvaćanja, mišljenja i ponašanja.

Najčešće se ljubav shvaća kao motiv, namjera, volja, način, stil, modalitet življenja, u smislu da se živi altruistički a ne egoistički. Ako

ovakva ljubav prožimlje osobu, onda će osoba svoju seksualnost živjeti kao altruizam i darivanje, a ne kao egoizam. Ovako shvaćena ljubav određuje, međutim, samo način kako osoba djeluje i živi, a ne kaže ništa o čovjekovu činu i životu kao takvome, o njegovoj strukturi i značenju. Ljubav kao temeljni motiv djelovanja nedostatna je, jer se iz ljubavi mogu činiti i objektivno zle stvari i čini, npr. nekoga ubiti iz ljubavi (eutanazija).

Stoga je potrebno promatrati i živjeti ljubav i u njezinu sadržaju. U ovome smislu ljubav čini da se seksualnost živi tako da se ne gleda samo na nakanu osobe, već i na unutarnje zahtjeve i značenje seksualnosti, tj. da se ostvaruju seksualni zahtjevi potpunoga, definitivnoga, isključivoga i vjernoga međusobnoga predanja, otvorenosti prokreaciji, te njezino društveno i religiozno značenje. Lijepo je to kazao Pavao VI. u enciklici *Humanae vitae*: Seksualnost se ispravno živi samo u kontekstu prave ljudske ljubavi koja ima značajke potpunoga međusobnoga darivanja, ljubav koja je vjerna i isključiva sve do smrti, ljubav koja je plodna (br. 9). Ovakva ljubav je zapravo samo bračna ljubav i stoga samo u kontekstu ovakve ljubavi ispravno se može i treba živjeti seksualnost.

Samo ako se ljubav tako shvaća i ako se pazi ne samo na nakanu osobe već i na sadržaj, odnosno karakteristike ljubavi, onda ona može biti ispravni kriterij za dobro i moralno življenje seksualnosti. Takva ljubav poštiva bitnu usmjerenost prema drugome (altruizam) i bitne značajke ljudske seksualnosti (potpunost, definitivnost, isključivost, otvorenost životu, društvenost, religioznost).

Budući da je bitno povezana s osobom, seksualnost nosi u sebi i određenu podvojenost i kontradiktornost. S jedne strane sklona je egoizmu, zatvorenosti, podjeli, a s druge teži altruizmu, odnosu, zajedništvu. Zbog svoje ranjenosti istočnim grijehom seksualnost može biti u službi egoizma i podjele, ali jednako tako i u službi ljubavi i zajedništva. Znamo da se osoba u potpunosti ostvaruje jedino ako ne podliježe podijeljenosti i egoizmu, već ako živi ljubav i ako se opredjeljuje za vrijednosti. Na planu seksualnosti osoba se ostvaruje ako živi krepost čistoće dosljedno svome životnom stanju. Ova krepost naime upravlja seksualnim impulsom u smislu da ga kontrolira, s njime vlada i usmjeruje ga osobnome rastu, ljubavi i zajedništvu.

Ovdje je potrebno napomenuti da krepost čistoće nije u prvom redu i samo uzdržljivost od seksualne aktivnosti, već uredno življenje seksualnosti poštivajući njezine temeljne karakteristike. U ovome smislu čistoća je savršeno izražavanje ljubavi i nije nimalo u suprotnosti sa ljubavlju, dapače ona je u službi ljubavi, jer joj pomaže da se razvija i raste u svojoj autentičnosti.

DIE CHRISTLICHE AUFFASSUNG DER SEXUALITAET

Zusammenfassung

Der Autor behandelt im vorliegenden Artikel das Problem der vorehelichen Geschlechtsbeziehungen unter Jugendlichen insbesondere bei den Verlobten. Ausgehend von der gegenwärtigen Praxis bei den jungen Leuten auf diesem Gebiet analysiert er die Motive der vorehelichen Geschlechtsbeziehungen und legt anschliessend die biblische und kirchliche Lehre zu dieser Frage dar. Das kirchliche Lehramt und die Theologie lehren fortlaufend, dass die Geschlechtsbeziehungen ausschliesslich in einer gültig geschlossenen Ehe moralisch und erlaubt sind. Diese Lehre gründet sich auf der Offenbarung sowie der Bedeutung und den inneren Gesetzmässigkeiten der menschlichen Sexualität.